

david diop

AFRIKA

mojoj majci

Afrika moja Afrika
 Afrika gordih ratnika u pradedovskim savanama
 Afrika moja prababa peva
 Kraj njene daleke reke
 Nikada te nisam poznavao
 Ali moj pogled je pun tvoje krvi
 Tvoja dobra crna krv je razlivena po poljima
 Krv tvoga znoja
 Znoj tvoga nada
 Rad robovanja
 Robovanje tvoje dece
 Afriko reci mi Afriko
 Da li si to onda ti čija ledja se savijaju
 I popuštaju pod teretom poniznosti
 Čija ledja podrhtavaju isarana crveno
 Koja kažu da biću na podnevnim drumovima
 Tada mi glas ozbiljno odgovara
 Žestoki sine to mlado i zdravo drvo
 To drvo tamo dole
 Veličanstveno usamljeno među belim krhkim cvetovima
 To je Afrika tvoja Afrika koja ponovo niče
 Koja se uporno i strpljivo obnavlja
 Čije voće malo po malo stiće
 Gorki miris slobode.

S engleskog prevela Marica MALETIĆ



jean-rene huguenin

savetovanje „novog romana“

Na Kongresu za slobodu kulture, pred mnogobrojnom publikom, nedavno je »novi roman« održao savetovanje. Tema: »Tragično i smisao u savremenom romanu«, dve zvezde: Alen Rob-Grije i Mišel Bitor. Prvi smatra da »svet nije ni smislen ni besmislen: on jeste«. Drugi, naprotiv: »Svako opisivanje ima neki smisao«. Blok-Mišel, Man Sperbe i Žan Divinjo učestvuju također u ovoj diskusiji.

Nekad je on vodio »Dnevnik nered-«. Prošlog utorka je održavao red. Našao je svoj put. Kao jedan od predsednika administrativnog saveta on ima zdravo lice, slavno i kao odlikovano. Blok-Mišel je, dakle, otvorio diskusiju.

Za Rob-Grijea i njegovu školu otsada nikakva škola nije prihvatljiva sem one koju su oni odabrali. Tragično i smisao su za njih mistifikacija. Čovek je samo čovek i svet je samo svet.

Evo otvorene diskusije. Četiri govornika pokušaće sad uzaludno da je zaključie. Kažem govornici a ne pisci, jer tu je bio i Žan Divinjo. Zbog nesporazuma, ili vica, pozvali su autora »Zlato Republike« da govori o »novom romanu«. »Priznajem, izjavio je on uostalom na kraju konferencije, da sam bio veoma pometen ovom diskusijom«. Žvakao je cigaretu i bacao nešto uobraženi pogled činovnika koji radi i nedeljnom. U međuvremenu, on je

ipak hrabro učestvovao: »Kazati da je egzistencija sama po sebi tragična, to mi izgleda kao literatura«. Bilo je to veće ispovedanja. Zabeležimo da, u dnu svog srca, Žan Divinjo ne prezire savim umetničko delo, ali pod uslovom da ono ima »više smisla« što čini »njegovu veličinu«.

MNOGO VIKE NI ZA STA

Alen Rob-Grije barata jednom furunom: Landrijevom furunom.

— To je bio, kaže on, najslavniji dokaz procesa. Hteli su da ona sve dokaže: ona je izazvala sve prepirke: naprimer, može li se u njoj izgoreti 40 žena? Furuna nikad nije htela da odgovori. Ona je bila tvrdoglava, uporna, nepomična: nije imala, sama po sebi, smisla.

Dok je govorio, Rob-Grije se igrao dugom olovkom, sa gumicom na kraju, koja se obično nosi za uvetom. Njegov glas je spor i mlad. Uopšte se ne prepoznaje pisac onih fantastičnih izjava o smrti zajednice i tragedije: večeras zagiadjuje ostrine, zaobilazi, očarava.

»U rdjavim tradicionalnim romanima, dodaje, kad je junak žalostan, pada kiša. Dobri klasični romansijeri, koji poznaju ovu

zamku, brinu se da s vremena na vreme, kad je junak veseo, padne kiša. To je prvo odbijanje antropomorfizma. Hajdemo dalje i priznajmo da analiza duševnog stanja spada u apstraktnu oblast«.

Tada se podigao unjkav, nežan i pevuckajući glas Mišela Bitora: »Sve je ovo vrlo lepo, ali šta znači smisao? Roman je skup reči štampanih u jednoj knjizi. Ako vam je interesantan onda ono što čitate označava nešto što ima veze s vama. Inače, vi zatvarate knjigu. Govoriti o romanu bez smisla, znači reč bez smisla«.

»Tragično također znači koješta. Ali je izvesno da svaki roman, svako umetničko delo polazi od neke nesreće. Kad bi sve bilo dobro, ne bi se pisalo. Pobornici larpurlara su prosto oni koji se osećaju nemoćni da govore o toj nesreći«.

DISKUSIJA O FURUNICI

Od tog trenutka sve se pobrkalo: iskopavši ponovo Landrija, Blok-Mišel vrši kontranapad: »Vi ste govorili o furuni »tvrdoglavoj i upornoj«, kaže on, vi ste se za dlaku poslužili antropomorfizmom«.

Rob-Grije priznaje svoju ponrešku: »Ponovo ću početi svoje

(nastavak na 15 strani)

CANE ANDREEVSKI

došli smo

1.

Došli smo,
 ne samo radi nas
 i radi našeg zelenog sna
 u ovu vrevu;
 ne samo radi našeg krvotoka
 u ovo praskozorje;
 došli smo
 da budemo laste
 u ovom proleću,
 ili prvi leptir
 u rukama nekog deteta.

2.

Sneg se ne topi sam,
 seme ne klija samo,
 grozdovi ne rade sami od sebe;
 došli smo
 da budemo južni vetar,
 da budemo topla vlaga,
 da budemo sunce
 i crvena pesma grozdova.

3.

O, živote,
 dočekuješ nas drenovim štapom;
 pa eto,
 ipak smo došli,
 da nam prebrojavaš rebra.

4.

O, živote,
 meriš nas mračnim okom
 i vući pohlepni
 viju u toj crnoj jami;
 ali mi nismo pokolenje
 krotkih jaganjaca
 — naša žučnost
 čvrst kolac delje
 da ga zabode
 — u tvoje oko.

6.

Došli smo,
 da pretočimo vino,
 staro vino otaca,
 i sa slasnom jezom
 svoj deo da ispijemo.
 Došli smo,
 da pretočimo vino,
 novu bistrinu da mu ulijemo
 i takvog da ga predamo
 onim žednicima
 koji idu iza nas.

10.

Došli smo,
 ne samo radi nas
 i radi našeg zelenog sna
 u ovu vrevu;
 ne samo radi našeg krvotoka
 mladalačke ljubavi
 u ovo praskozorje.

S makedonskog preveo Vlada UROŠEVIĆ

CANE ANDREEVSKI rođen je 1930 g. Njegova prva zbirka pesama „Dobrota“ („Dobrina“, 1956) naišla je na jednodušnu pozitivnu ocenu kritike. Ima i zbirku pesama za decu „Jagode“.



iluminov

mišo milunović

koncentrični život

Stvari koje nisu stvari
Četvero nas ima
Mali dječji vlak
ulazi u mene
ulazi u tebe
uzima u svoje grlo putnike i garderobu
zvižduće
kao pravi veliki vlak
Onda ulazi u njega i u nju
izmjenjuje putnike
Soba puna dima
Dva puta mi
puni smo smijeha
pravog i falsificiranog
Jadna Ona naučila se smijati
i to je čini dražesnom
Tako nam prolazi vrijeme
nama četvorici
nama i našim stvarima koje nisu stvari
Jednog dana
mali dječji vlak
iskočiti će iz tračnica
pa će mu možda prsnuti oko i možda srce
i šta ćemo onda
šta ćemo onda raditi
šta ćemo raditi
bez malog dječjeg vlaka
koji je kao pravi veliki vlak

Alojz MAJETIĆ



mišo milunović

posuda sa voćem

(nastavak sa 7 strane)

ra od kazališta muzej poštinskih figura. Na slobodnoj, pročišćenoj pozornici, gdje je sjajno kostimirani glumac sve, moglo se pristupiti reviziji vrijednosti. Zahvaljujući izvanrednom ukusu i kritičari koji je provodjena, mnogim od pomoćnih autora raznih epoha, a posebno građanske drame, zatvorena su zauvek vrata palače Chaillot. Nasuprot, neki vrijedni, ali suviše smion dramski pisci, prekriveni mrakom šutnje konformističnog društva u kojem su stvarali, zalistali su u punoj snazi i ljepoti.

„Realističko“ insceniranje ni malo realnih, a ni previše vrijednih drama Victora Hugoa, omlaslilo je kazalište francuske romantike. O Mussetu dramatičaru se znalo nešto malo po vaudevilskom izvođenju manje važnih djela njegovog opusa. Bilo je čudno da ta epoha francuske povijesti, bogata epopejama — Revolucija, Napoleonski ciklus — nije stvorila jedno veliko kazalište. Gerarđ Philippe, prvi Vilarov suradnik, je svojom režijom „Lorenzacija“ izvršio revolucionarni preokret, dokazavši da je za ovaj nesporazum kriva samo niskost društva, koje je slijedilo velikom dobu, a da je upravo u Lorenzaciji zrela francuska romantika dala djelo šekspirske snage. Jasno. Priča o Firenci pod jarmom i Lorenzu Mediči, u kojem je ljepota renesanse poetski oplemenjena duhom romantičnog Musseta, sa drži i suviše oroke ironije na račun „slobodoljubivog“ malog gradjanina, da bi mu to ovaj mogao oprostiti. Lorenzo, u mladosti „čist kao zlato“ opijen idejom slobode, apsolutne slobode koja je jedno više biće, božanstvo za sebe, prisiljen da igra dvostruku ulogu pored svog rođjaka, ograđeni enog bonvivana kneza Aleksandra, i sam se identifikira sa sredinom u kojoj se kreće, a da se inak po strukturi svoje psihe nikada sa njom ne krasi. Jasno, poštenji ljudi pljučkaju na njega, nazivaju ga Lorenzaccio, njega bludnika, pijanicu, kneževog dojučinika, republikanci govore o slobodi, govore, govore, a Lorenzo nosi i dalje u sebi ideju o velikom djelu o žrtvi za slobodu. To je njegovo osobno opredanje. On će ubiti kneza. Ni iz kakve

druge obaveze, osim prema sebi. On je ubio kneza. Što se dogodilo? Stotinjak studenata se diglo za republiku. Nitko im nije pomagao. Masakrirani su. Lorenzo se sklonio u Veneciju. Na njegovu je glavu raspisana ucjena. Od drugih, samotnih šetnja ipak ne će odustati. I onda:

Sluga: Gospodaru, Lorenzo je ubijen. Jedan čovek je bio skriven iza vrata. Udario ga je u leđa kad je izlazio.

Filip Strozzi: Požurimo, možda je samo ranjen.

Sluga: Uzalud gospodine! Narod se bacio na njega. Gurnuli su ga u lagunu.

Filip: Užas. Bez groba.

Tako. Dok je bio nizak, nazivali su ga Lorenzaccio. Kad uradio nešto veliko, ubili su ga za 4 000 florina, koliko je glasila ucjena. Živjela razina! Mislim da je sad jasno zašto je „Lorenzaccio“ ležao „neshvaćen“ oko stoidvadeset godina.

Gerarđ Philippe se unio u veliku amplitudu Lorenzovog lika, jednako profinjeno fragilan, sumorno rafiniran kao propalica, koliko vizionarski nadahnut, grandiozno velik kao junak. Ali uvijek sam. Otsutnost njegovog bića se osjećala u hodu, držanju, glasu, bilo to u scenama orgijanja s knezom, bilo u velikoj slici ubijanja, „Ah! Bože! Kakav trenutak“.

Insencijacija Leona Gishie, sasvim stilizirana, plavičasto prozračna, diskretno se povukla u pozadinu, da ostavi slobodan prostor za poetsko spajanje renesanse i romantizma. I to u drugoj polovici dvadesetog stoleća.

Petar SELEM



REDAKCIJA OVOG BROJA
ZAKLJUČENA JE 14 MAJA
1959 GODINE

„UBICA BEZ KORISTI“

Praizvedba Ionescove drame
u Parizu

Sa Ionescom je slično kao što je bilo sa Ghelderodom ili Schéhádemom, kao što će biti sutra sa Beckettom ili Adamowom: oni koji su ove autore avangarde od početka proglašavali ništavnima, otkriti će u sebi tople sklonosti... i na kraju će reći da su oni „uvijek govorili...“ Zaboravljajući na koji su način anatomirali „Lekciju“, to remek-djelo komike, „Stolica“ to remek-djelo tragike, bez strama će se pozivati na svoje napise, da bi dokazali kako je pisac kasnije evoluirao... Jer, Eugen Ionesco je pisac koji evoluira, vidjet će te začas.

Promjena mišljenja kritike o Ionescu očituje se često između praizvedbe i reprize jednog istog komada. Tako su između pojave „Stolica“ i njihovog drugog izdanja u Studio Champs-Elysées neki od moje subraće temeljito revidirali sudove. Skoro se javlja i griznja savjesti... Uostalom nikad nije kasno da se prizna ničnost. A Ionesco je u dobi da može vidjeti još brojne cenzore kako se busaju u prsa.

Dok se na maloj sceni „Studijska“ pojavljuju ponovno „Žrtve dužnosti“, praizvedba novog Ionescoveg komada ima za pozornicu Theatre Recamier: „Tuer sans gages“ — Ubica bez koristi. Ionesco je nazvao „Žrtve dužnosti“ pseudo-dramom. A „Ubica bez koristi“? Ovaj komad se teško može nazvati pseudo-bilo čim. Toliko je naglasak istine oštar, toliko ide duboko u bit scenskih likova, a zatim u srca publike. Uostalom, to je lako objasniti. Radi se o onoj „bolesti svijeta“, u koju nas naši filozofi uvode na mnogo kompliciraniji način od Ionesca. Poznati su nam dobro oblici u kojima se ispoljava, od obične nepravde do najhladnije okrutnosti. A poznato nam je da dobrotu i volju jednog čovjeka tu ne mogu ništa. Sadržaj je jasan. Glavni junak Béranjer je sanjao o svim mogućim lišepim porivima, i konačno je prestao sanjati. A onda se odjednom našao pred Sunčanim Gradom. Na dohvrat ruke. Na dohvrat ruke od grada o kojem je nekad sa-

njava. Sreća je ostvariva? Da, ali grad je pust. Obrazloženja su ista: Gradom hara Ubica. Ubica koji šeta uokolo sa velikom torbom. U torbi su nož i slike Pukovnika. Kad izabere žrtvu, pokazuje joj pukovnikovu sliku. Žrtva je hipnotizirana. I sama stavlja glavu pod nož. Béranjer odlučuje da oslobodi grad od Ubice. Slučaj mu pomaže: njegov prijatelj uzima zabunom tuđu torbu. U njoj se nalaze slike Pukovnika, nož, sve što omogućuje da se Ubicu brzo identifikira. Béranjer oblijeće policiju, ustanove, građane. Ali svugdje nailazi na totalno nerazumjevanje. Na samom kraju. Na zid. Konačno sam pronalazi Ubicu. U dugom monologu Béranjer pokušava da uvjeri Ubicu, da dozna zašto ubija, možda je bio nesretan... U tom je monologu izvadio sve, zaista sve tekovine ljudskosti, sve pozitivne vrijednosti, a Ubica, mali čovečuljak, samo se čerli. „Ne može se ništa“, to su posljednje riječi Béranjera. Podiže na Ubicu svoj stari revolver, ali ruka mu pada. „Kako je moja snaga slaba pred određenosti.“ I jasno, Ubica je onaj koji likvidira poštenog čovjeka. Fikcija doseže svakodnevnost, simbol doseže inkarnaciju. Kažem simbol, iako nisam siguran da će se ta riječ svjediti Ionescu, koji nikako ne želi biti mišlilac. Ali to su obične podesnosti konverzacije — ukoliko

svaka konverzacija nije u biti nepodesna. Umjesto jednog općeg pojma, mogu li riskirati jedno osobno ime? Egzekucija poštenog čovjeka po ubici podsjetila me je mnogo na egzekuciju Nevinog po Pravi na kraju Kafkinog „Processa“. Svejedno mi je hoće li se Ionesco nagoditi s ovim proizvoljnim srodstvom. Važno je da mi je „Ubica bez koristi“ izazvao jednu od najjačih kazališnih emocija nakon dugo vremena — čekanje, nakon „Stolica“! I kad pomislim da su još nedavno nijekali ovom pjesniku apsurdnog, ovom pjesniku podsvjesnog, ukrali ovom pjesniku, kvalitete dramskog pisca! Za umrijeti od smijeha, ili smijati se nasmrtno, kako hoćete...

Da je Eugen Ionesco mnogo, mnogo bliži Shakespearu nego teatarskom prosjeku, uvjeriti će vas ovaj komad, gdje se oslobodilo balasta expresionizma, surrealizma i košare drugih „izama“ od kojih je po njega najštetniji bio neko vrijeme mehanizam.

Komad je savršeno postavio na scenu José Quaglia, uz sudjelovanje prokušanih boraca avantgarde Jean-Marie Serreaux, Nicolas Bataille, Florence Blot, i na prvom mjestu Claude Nicota.

Guy VERDOT

Adaptacija P. S.

(nastavak sa 14 strane)

opisivanje bez antropomorfizma“, odgovara on Blok-Mišelju; i ponovo je počeo da mu objašnjava furunu. Ova parabola je oduševljiva sagovornike. Zan Divinjo je lično objašnjava. Filip Soler mi poverava da smatra ovu diskusiju »furnastom«.

To je trenutak koji Alber Memi bira da se zaleti prema stolu govornika, razbarušene kose i ispružene pesnice.

— Da se bijemo, viče on. Čudim se da ste tako mlaki na ovakvo jedno pitanje. Treba se mlati.

Ovi junaci sa četiri furune se međusobno pogledaju. Memi se usremljuje na Rob-Grija: »Boleđe da odmah kažem, ne volim vaše romane«. Autor »Voyeur« a

spreman na sve, skida kaput. Salla treperi. Vidi se kako se mu liči lepi mlečni pogled Dominike Rollen. Kao da ništa nije bilo. Memi se zauzima za angažovanu literaturu. On govori o izlasku na ulicu. Iz drugih razloga, publika nije bolje ni želela. Ali Memi je nepresušan: »Istorija mora da udje u literaturu«, zaključuje najzad. U znak protesta, Alen Rob-Grija cepka papiriće.

Ustaju, fotografi se žure, i dok Klod-Simon, Rob-Grija i Penže ilustruju za kameru krila Edisona de Minui, svako se teši pomisliju da, ako istorija ne udje u literaturu, eva bar literarne večeri dostojne da udje u istoriju.

(Arts, 18—24 marta 59, prevod: K. Samardžić)